

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

**Toledo, Francisco de
Coloniæ Agrippinæ**

59. De Teste.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

non habuisse complices, quamuis habuerit. Et ego pu-
 esse hoc probabilius: tamen cautus debet esse reus, ut talia ver-
 ba proferat iuxta suam intentionem in sensu vero, puta, ut in-
 tendat dicere, non feci, puta, in carcere, & non habui compli-
 ces, in alijs criminibus, vel aliquid simile, aliàs esset menda-
 cium; non autem illo modo; quia verba in tali casu, non sunt
 consideranda iuxta Iudicis intentionem, sed ipsius rei.

Tertium considerandum in reo, est obedientia, puta, ut non
 aduersus Iudicem, vel eius ministros insurgat, ut in carcere ma-
 neat. Tamen notare oportet, quod solum obligatur, nullam
 vlli custodi, aut personæ inferre; tamen, si citra vim talem po-
 test fugere à carcere, quamuis iuste sit comprehensus, licet ei,
 immò rumpere catenam, murum perforare, & portas frange-
 re; quamuis sciat alios comprehensos fugituros, & custodes
 damnnum passuros, non hoc tenetur ipse prouidere, sed ipsis
 ministris incumbit, præsertim cum res grauis est.

Attende tamen, quod tenetur postea restituere damna illa-
 ta, puta, ex ruptura catenarum, & portarum fractione. Hanc
 sententiam tenet Caiet. 2. 2. q. 69. Sor. lib. 5. q. 6. art. 4. Nauar. in
 summa cap. 25. num. 38. Addit autem Caiet. quod licet alijs, qui
 sunt extra carcerem iuuare ipsum, & ministrare instrumenta;
 hoc autem negant Soto, & Nauar. nam ista licent reo, quia
 sua res agitur: multa autem licent alicui propter se, quæ ipsi
 non liceret facere propter alium. Addunt tamen Doctores,
 quod liceret alijs consulere carcerato fugam; & hoc quidem
 verum est, dummodò non sint ipse personæ, quæ ad iudicium
 spectant, ut Iudex, custodes, & alij huiusmodi. Fugienti è car-
 cere leges imponunt grauem pœnam; tamen, ut Soto dicit,
 ad culpam non obligant.

De Teste.

CAPVT LIX.

Quarta in iudicio persona, est Testis: in quo tria confide-
 randa sunt; obligatio, repulsa, culpa.

Circa obligationem, puta, quando quis tenetur testi-
 moniū reddere, & testificari, sunt notandæ tres regulæ gene-
 res, per quas multi casus in particulari decidentur.

Prima est, quando crimen vergit in detrimentum publi-
 cum,

cum, aut in damnum iertia personæ notabile, nec adhuc est emendatum, sed est in fieri; vel in proinctu ut fiat, tenetur homo inquisitus testimonium reddere, licet iuridicè non interrogetur; quia, vt superius diximus, in his casibus tenetur quisque accusare, vel denunciare; v.g. interrogatur aliquis de alicuius crimine, puta heresis, vel proditiõis, vel alterius contra bonum commune; vel de insidijs contra aliquem, si ille adhuc in crimine tali est, tenetur interrogatus dicere verum, & manifestare, licet occultum sit crimen.

Secunda regula: cum verò iam crimen est commissum, & transactum, seu etiam emendatum, nullus inquisitus tenetur respondere & manifestare, nisi iuridicè interrogatus; tamen iuridicè inquiratur, tenetur verum dicere: v.g. inquisitur Petrus de homicidio Ioannis iam factò, & cuius forsitan iam penituit ipsum Ioannem, si tamen infamatus est Ioannes, vel sunt alia, vnde iudex iuridicè inquirat Petrum, tenetur aperire quod scit.

Tertia regula: quando aliquis patitur detrimentum iniuste, si quis scit verum, & cognoscit illum iniuste pati, & in carcere detineri, siue in ciuili, siue in criminali causa, tenetur testimonium dare, etiam non inquisitus, seruatis tamen duabus conditionibus.

Prima, vt speret se profuturum, si cognoscit se nihil profuturum, non tenetur.

Secunda, ne inde aliquod notabile detrimentum incurret: cum enim timet probabiliter id sibi nociturum, quia aduersarius faciet ipsum occidere, vel afficiet aliquo malo graui, non tenetur.

His positis, quòd sit spes proficiendi, & quòd nullum timentur detrimentum, tenetur testificari; Soto lib. 5. de iust. qu. 7. art. 1. Nauarr. c. 18. num. 34. S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. Sylu. verò. testis, §. 8. Et attende, quòd obligatio in hoc casu nascitur ex charitate: vnde, qui non facit, peccat mortaliter contra charitatem, & non contra iustitiam; & consequenter non tenetur ad restitutionem de damno, quòd alteri prouenit ex ipsius tacuitate.

At verò, qui iuridicè interrogatus, dissimulat verum, tenetur ad restitutionem de damno, si quòd ille alius incurret, quia peccat contra iustitiam. Et hæc regulæ obseruanda sunt circa obligationem restituti.

Circa repulsam, scias in testibus esse quasdam conditiones

secundum iura requisitas, ut ipsorum testimonia sint valida, quibus deficientibus, infirmum est ipsorum dictum; ut, quod non sit infidelis, excommunicatus, infamis, & alia huiusmodi. Hinc fit, ut, cum testes in aliqua causa offeruntur, procuratores contrariæ partis, soleant imponere defectus testibus, ut ipsorum dicta inuident, & hanc vocamus repulsam. Et quidem licitum est parti contrariæ, & ipsi procuratori aperire defectus, quamuis occultos, testium, quibus ipsorum testimonia infirmantur, ut, se defendant: sed sunt aliquot conditiones obseruandæ.

Vna est, ut adsit veritas: nam imponere falsa crimina, & defectus, graue peccatum est.

Rursus, ut solum illi defectus manifestentur, qui faciunt ad inuolidandū testimoniū, & non alia crimina, quāuis vera sint.

Tertia est, ut non obuēniat: maius multo detrimentum testi ex tali manifestatione, quā ipsi parti: nam aliquando erit graue crimen, ob quod grauius punietur testis. Dico multo maius, quia licet maius detrimentū obuēniat testi, dummodo non sit multo maius, quā quod obuēnit parti, licitum est manifestare in sui defensionem, & hoc intelligo cum est iniusta causa; nam aliās, cum quis iuste accusatur, puto, non licere occulta crimina testium aperire, ex quibus ipsis detrimentum obuēnit, maxime, cum iudicē inquisiti sunt, nec ipsi se sponte ad testificandum obtulerunt.

Circa culpam, aduerte, quod testis tenetur verè testificari, id est, quod ipse existimat verū; nec debet dubium affirmare, ut certum. Dicere autem mendacium, peccatum est mortale ex genere suo, propter periurium, quod illic committitur, & hoc prohibetur in isto præcepto; *Non dices falsum testimonium*. Obligatur etiam ad restitutionem damni illati, ob tale mendacium. Aduerte autem, quod si quis forte, cum testificatus est, dixit aliquid, quia ira esse putabat, tamen postea intellexit, & committit ira non esse, tenetur, si absque detrimento suo potest, & se profuturum sperat, coram iudice iterum comparere, & dicere quod scit, dummodo sit certus de eo: quod si iam lata sententia, & se nihil profuturum sperat, saltem dicat ipsi parti cuius fauorem testificatus est, ut ipsa verum cognoscens restituat: nec ad ampliùs talis testis tenetur. Quod si falsò testificatus est, tenetur reiterare, si alter est in periculo corporis, vel mortis, vel infamiæ, quamuis ipsi testi mors obuēniat.

Sunt autem hic duo notanda.

Vnum est, cum testis accipit pecunias, vt falsum testimonium dicat, quamuis teneatur restituere damnum illatum alteri, tamen non tenetur restituere pecunias, quas accepit, vt falsum diceret.

Alterum est, si illas accepit, vt verum diceret, tenetur restituere eas domino, quia sine pecunia tenetur veritatem dicere. Hæc sunt, quæ circa testem considerare oportet in præsentia.

De Aduocato.

CAPVT LX.

IN Aduocato, consideranda est obligatio: tenetur enim patrocinari, quamuis gratis, in pauperum causa. Obligatur autem sub mortali in illo casu, in quo aliquis sub mortali tenetur elemosynam facere; qui casus est, cum est grauis, aut extrema necessitas: hæc autem est, quando pauper graue detrimentum patitur, & non est, aut difficile inuenietur aliquis, qui ipsi patrocinetur.

In Aduocato, secundo considerandum, est causa, pro qua patrocinatur: est autem notandum, causam posse esse in quaduplici differentia; aut est iusta, aut est iniusta, id est, quam aduocatus arbitratur iustam, aut arbitratur iniustam; aut est dubia ex vtraque parte; aut est dubia, sed iustitia magis inclinat in vnam partem. Hac supposita diuisione.

Dico primo, pro causa iusta, quam ita esse existimat secundum suam sententiam aduocatus, licet forte, verè talis non sit, licet potest aduocatus patrocinari.

Dico secundo, pro causa iniusta patrocinari, mortale peccatum est. Et si forte verè iniusta erat, & victoriam consequutus est aduocatus, ob suam defensionem, tenetur restituere damnum illatum parti aduersæ, si suus cliens non restituar: tenetur etiam restituere expensas clienti suo, quamuis victoriam non consequatur, nisi forte ipsum prius admonuit de iniustitia causæ, & voluit adhuc cliens litem prosequi.

Dico tertio, si causa est dubia ex vtraque parte, & iustitia non dignoscitur, potest aduocatus patrocinari; tamen, si postea comperit iniustam; immò si prius putabat iniustam, & postea

certò